

Dětský domov, výchovný ústav

Ústavní výchovu soud nařizuje tehdy, pokud jsou výchova dítěte nebo jeho tělesný, rozumový či duševní stav anebo řádný vývoj ohroženy nebo vážně narušeny a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě, případně, pokud rodiče z jiných vážných důvodů nemohou výchovu dítěte zabezpečit. Nedostatečné bytové poměry nebo majetkové poměry rodičů dítěte nemohou být samy o sobě důvodem pro nařízení ústavní výchovy.

Nařízení ústavní výchovy často předchází **uložení předběžného opatření**, kterým soud ukládá, že dítě má být na přechodnou dobu umístěno do péče někoho jiného, tedy např. diagnostického ústavu. Během této doby zpravidla probíhá řízení o ústavní výchově a upravují se podmínky v rodině. Poté se dítě buď vrátí domů, nebo soud rozhodne o nařízení ústavní výchovy. Soud zároveň označí zařízení, do kterého má být dítě umístěno.

Ochrannou výchovu soud ukládá, pokud se nezletilý dopouští protiprávních činů uvedených v trestním zákoníku. Je to ochranné opatření ukládané podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Pokud dítě s uloženou ochrannou výchovou stále plní povinnou školní docházku, je umístěno do dětského domova se školou. Pokud ji má již ukončenou, je umístěno do výchovného ústavu. O umístění do konkrétního zařízení rozhoduje diagnostický ústav.

1. Jak dlouho trvá ústavní výchova?

Ústavní výchovu lze nařídit nejdéle na dobu 3 let. Jestliže však důvody pro její nařízení trvají, může ji soud opakovaně prodloužit, vždy však nejdéle na další tři roky. Soud má povinnost každých 6 měsíců přezkoumat, zda trvají důvody pro její nařízení, nebo zda není možné zajistit dítěti náhradní rodinnou péči. Ústavní výchova může trvat do 18 let věku dítěte a z důležitých důvodů ji soud může prodloužit až na jeden rok po dosažení zletilosti. Lze ji však zrušit i mnohem dříve. Podnět na zrušení může podat ředitel zařízení, ve kterém je dítě umístěno. Zrušení může soudu dále navrhnout rodič nebo orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále také „OSPOD“). OSPOD je obecní úřad obce s rozšířenou působností příslušný dle trvalého bydliště dítěte s řadou oprávnění zaměřených zejména na ochranu práv a zájmů dítěte.¹ OSPOD spolupracuje s rodinou prostřednictvím pověřené sociální pracovnice.

2. V jakých záležitostech mohu za dítě rozhodovat, pokud má nařízenou ústavní výchovu?

Podle zákona o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy² platí, že ředitel zařízení může dítě zastoupit, resp. rozhodnout za ně, v běžných záležitostech. Rozhodování o věcech zásadní důležitosti náleží i přes nařízení ústavní výchovy rodičům (za předpokladu, že je soud nezbavil rodičovské zodpovědnosti). Takovými rozhodnutími jsou např. výběr školy a budoucího povolání dítěte, souhlas s poskytováním „neběžných“ zdravotních služeb, souhlas s hospitalizací dítěte atp. Pouze pokud by zákonní zástupci dítěte (rodiče) neplnili své povinnosti nebo o dítě nejevili skutečný zájem, ředitel může dítě zastoupit i ve věcech zásadní důležitosti, jsou-li v zájmu dítěte. Ředitel je povinen bezodkladně o takových opatřeních informovat rodiče i OSPOD.

3. Jakým způsobem mohu s dítětem udržovat kontakt?

Můžete **dítě navštívit v zařízení**. Dítě má právo přijímat v zařízení návštěvy osob odpovědných za výchovu, tedy především rodičů. Předchozí ohlášení není podmínkou navštívení dítěte. Je však lepší se předem domluvit, aby měl rodič jistotu, že dítě v zařízení zastihne. Přítomnost zaměstnanců zařízení při návštěvě rodičů je možná jen se souhlasem dítěte. U dětí s uloženou ochrannou výchovou je možná zraková nebo sluchová kontrola prováděná zaměstnanci zařízení, ovšem jen u osob, které nejsou odpovědné za výchovu.

Dítě může na několik dnů odjet ze zařízení k rodičům, zpravidla se jedná o tzv. **víkendové nebo prázdninové dovolenky**. O takový pobyt musíte ředitele zařízení písemně požádat. Povoluje jej

¹ Ustanovení § 10 až 17 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

² Ustanovení § 23 odst. 1 písm. l) zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.

ředitel poté, co s ním vysloví souhlas OSPOD.³ OSPOD Vás před svým vyjádřením navštíví, aby zjistil, zda jsou podmínky pro pobyt dítěte vhodné. Dítě má na pobyt u rodičů právo. Zakázat takový pobyt lze pouze ze závažných důvodů – pokud by mu nebyla zabezpečena řádná péče nebo pokud by se dítě nechovalo řádně. Není však možné, aby ředitel zařízení nepovolil dovolenku jen kvůli tomu, že dítě má v zařízení nedostatečný počet bodů či „zlobí“ nebo má neuspokojivý prospěch ve škole. Pokud ředitel dovolenku nepovolí, musí vydat zamítavé rozhodnutí, proti kterému je možné podat odvolání.

Máte také možnost dítěti do zařízení **telefonovat**. Dítě by v zařízení mělo mít možnost telefonovat v soukromí. Dále si můžete s dítětem posílat **dopisy či e-maily**.

4. Kdo všechno může dítě v zařízení navštěvovat?

Podle zákona má dítě s ústavní i ochrannou výchovou právo přijímat v zařízení **navštěvy osob odpovědných za výchovu** (rodiče, poručníci) a **dalších osob blízkých** (např. prarodiče, sourozenci, teta, strýc...). Navštěvy těchto osob ředitel zařízení nemůže zakázat kromě případů jejich nevhodného chování v zařízení, které by nepříznivě působilo na výchovu dětí.

Dítě s ústavní výchovou má dále právo přijímat v zařízení navštěvy **dalších osob** (kamarádi, spolužáci). Tyto navštěvy ředitel zařízení zakázat může, a to formou opatření ve výchově. Pedagogický pracovník tyto navštěvy dále nepřipustí, pokud návštěva ohrožuje zdraví nebo bezpečnost. U dětí s uloženou ochrannou výchovou jsou návštěvy jiných osob než blízkých jen za odměnu.

5. Musím zařízení platit příspěvky na dítě? Co se stane, když nezaplatím?

Ano, rodič je povinen platit zařízení příspěvky na úhradu péče o dítě. O stanovení výše příspěvků rozhoduje na základě zákona ředitel zařízení. Příspěvek se nestanoví rodiči, který doloží, že pobírá dávky pomoci v hmotné nouzi. Rodiče jsou povinni oznamovat zařízení změny v příjmech, které by mohly mít vliv na výši příspěvku na úhradu péče. Příspěvek na úhradu péče se neplatí za dny, které dítě tráví mimo zařízení u rodičů nebo v nemocnici. Pokud je dítě na útěku, rodič platí jen polovinu částky za každý den. Proti rozhodnutí ředitele o stanovení výše příspěvku se lze odvolat.

Pokud rodič příspěvky neplatí, mohou být vymáhány i exekučně. Zařízení či OSPOD také mohou informovat státního zástupce o podezření ze spáchání trestného činu zanedbání výživy.

6. Co všechno bude dítěti v zařízení poskytnuto?

Dítě s nařízenou ústavní výchovou či uloženou ochrannou výchovou má podle zákona právo na tzv. plné přímé zaopatření. Znamená to, že zařízení mu poskytuje stravu, ubytování, ošacení, učební potřeby a pomůcky, úhradu nutných nákladů na vzdělávání, úhradu nákladů na zdravotní služby a léky, kapesné a osobní dary a úhradu nákladů na dopravu do školy.

Dále může zařízení dítěti hradit potřeby pro využití volného času a rekreaci, náklady na kulturní, umělecké či sportovní činnosti, náklady na rekreace, náklady na dopravu k osobám odpovědným za výchovu.

Pokud jede dítě na dovolenku k rodině, zařízení by mělo dítě vybavit dostatečnou zásobou léků, pokud je užívá.

7. Kdo může udělit souhlas s hospitalizací dítěte v nemocnici nebo psychiatrické léčebně?

S hospitalizací dítěte dává souhlas rodič. Pokud však hrozí nebezpečí z prodlení, může jej udělit i ředitel zařízení. Ředitel je v tom případě povinen rodiče o hospitalizaci dítěte informovat.

Umožňuje-li to zdravotní stav dítěte, rodič může dítě v nemocnici navštěvovat, telefonovat mu a psát mu dopisy. Rodič má také právo na informace o zdravotním stavu dítěte.

8. Dítě je umístěno v zařízení, které je daleko od původního bydliště. Může být dítě přemístěno?

Ano, o přemístění dítěte s nařízenou ústavní výchovou rozhoduje soud. Návrh na přemístění může soudu podat OSPOD, rodič nebo i samo dítě, pokud je na to dostatečně rozumově vyspělé, a zařízení, kde je dítě umístěno.

³ Ustanovení § 30 zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

9. Moje děti mají nařízenou ústavní výchovu a jsou umístěné v jiných zařízeních.

Dítě má právo být umístěné ve stejném zařízení se svým sourozencem. Pokud tomu tak není, upozorněte OSPOD. Rovněž můžete požádat soud o přemístění dětí - viz předchozí dotaz.

10. Nemohu si finančně dovolit navštěvovat dítě v zařízení. Nemám prostředky na úhradu nákladů spojených s pobytem dítěte o víkendů doma.

Rodině by měla být poskytnuta taková podpora, aby pobyty dítěte v rodině mohly být co nejčastější. Pokud zařízení neproplácí dítěti cestu na pobyt u rodičů a rodič si tento výdaj nemůže dovolit, požádejte o dávku pomoci v hmotné nouzi – mimořádnou okamžitou pomoc. Žádost se podává na kontaktním pracovišti Úřadu práce ČR, které o ní rozhoduje. Tuto dávku lze použít i na úhradu nákladů v souvislosti s pobytem dítěte u rodičů (jídlo, energie...) či s cestou do zařízení za účelem návštěvy dítěte.

11. Může dítě zůstat v zařízení i po dosažení 18 let?

Ústavní výchova trvá do dosažení zletilosti a soud ji ale může z důležitých důvodů ještě o rok po dosažení zletilosti prodloužit. Krom toho, pokud se mladý člověk soustavně připravuje na budoucí povolání, tzn., že stále chodí do školy, ředitel zařízení s ním uzavře **smlouvu o dobrovolném pobytu**. Mladý člověk pak nadále zůstává v zařízení, které mu poskytuje plné přímé zaopatření. Nejdéle lze takovou smlouvu uzavřít do 26 let věku. Ředitel je povinen dítě před dosažením zletilosti o této možnosti informovat, přičemž smlouvu je možné uzavřít v čase do 1 roku od ukončení ústavní výchovy nebo ochranné výchovy.

12. Lze si na jednání zaměstnanců zařízení stěžovat?

Ano, na zaměstnance zařízení (vychovatele, psychologa, učitele...) si lze stěžovat řediteli zařízení. Pokud je stížnost neúčinná nebo si chcete stěžovat na ředitele, můžete se obrátit na zřizovatele zařízení. V případě výchovných ústavů, diagnostických ústavů a dětských domovů se školou je to Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, dětské domovy zpravidla zřizuje kraj.

Pokud zařízení např. brání Vaším kontaktům s dítětem nebo s Vámi odmítá komunikovat ohledně záležitostí týkajících se dítěte, můžete se obrátit také na OSPOD, který je povinen chránit práva a oprávněné zájmy dítěte.

Pokud máte podezření, že v zařízení dochází k porušování zákonů, můžete se též obrátit na okresní státní zastupitelství, které v zařízení vykonává dozor.

13. Jak může pomoci veřejný ochránce práv?

Veřejný ochránce práv může zasáhnout ve dvou rovinách:

- Jelikož působí k ochraně dětí umístěných v zařízeních, v nichž se vykonává ústavní nebo ochranná výchova, je možné se na něj obrátit se stížností na postup konkrétního zařízení či jeho pracovníka, a to jak ve vztahu ke konkrétnímu dítěti (např. nepovolení dovolenky), tak i dokonce ke všem dětem (např. nevhodné výchovné metody, nerespektování soukromí dětí apod.). Ve stížnosti je třeba co nepřesněji vylíčit, v čem spatřujete pochybení zařízení či pracovníka a co od ochránce žádáte. Máte-li důvěru v sociální pracovníci nebo kurátorku pro mládež, která Vaše dítě navštěvuje v zařízení, můžete se nejprve o problému poradit s ní a požádat ji o radu při sepsání podnětu ochránci.
- Ochránce rovněž může prošetřit postup OSPOD, pokud máte za to, že nedostatečně hájí práva dítěte, neplní svoje povinnosti, chová se k Vám nevhodně nebo věděl o pochybení v zařízení, ale nic neučinil. Nejprve je ovšem vhodné využít podání stížnosti na konkrétního pracovníka OSPOD vedoucímu sociálního odboru nebo tajemníkovi úřadu, který případ Vašeho dítěte vede. Pokud nebude dosaženo naprawy, můžete se obrátit na ochránce.

Na ochránce se může přímo obrátit i samo dítě. Může napsat obyčejný dopis nebo e-mail na adresu deti@ochrance.cz nebo vyplnit snadný formulář na www.deti.ochrance.cz/jak-se-na-ochrankyni-obratit/ nebo zatelefonovat na číslo 542 542 888.